

KATARZYNA ANNA BRZUSZKIEWICZ

RODZINA PRZESTRZENIĄ AKSJOLOGICZNĄ
DLA DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM
BADANIA W WYBRANYCH PRZEDSZKOLACH
W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM

Wartości pełnią kluczową rolę w życiu człowieka, będąc przyczyną, celem oraz skutkiem podejmowanych działań. Już od najmłodszych lat człowiek doświadcza wielu przeżyć, jest świadkiem różnych sytuacji, a także odbiorcą wszelakich bodźców. Wszystko to kształtuje go, a także staje się fundamentem jego hierarchii wartości. Stąd też wciąż aktualny pozostaje problem wychowania ku wartościom, definiowanego przez Krystynę Chałas jako „zespół czynności wykonywanych przez wychowawców wspomagających wychowanków w procesie urzeczywistniania oraz tworzenia wartości, kreowania własnego życia przez pryzmat właściwych struktur hierarchicznych oraz działań animacyjnych, ukierunkowanych na budowanie antroposfery w środowisku społecznym; prowadzi do osiągnięcia pełni człowieczeństwa”¹.

1. WYCHOWANIE DO WARTOŚCI

Według K. Chałas wychowanie do wartości „sprowadza się do wspomagania wychowanków w kreowaniu swojego życia według wartości oraz wspomaganiu

Mgr KATARZYNA ANNA BRZUSZKIEWICZ – doktorantka, Instytut Pedagogiki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Al. Raclawickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: katarzyna.brzuskiewicz@gmail.com

¹ K. CHAŁAS, *Wychowanie ku wartościom*, w: K. CHAŁAS, A. MAJ (red.), *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej*, Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne 2016, s. 1417.

ich w animacji innych do urzeczywistniania właściwych wartości”². Kluczowe jest, iż fundament tego procesu stanowi aktywność aksjologiczna, która sprowadza się do poznania wartości, wartościowania, akceptowania, klasyfikacji, a także urzeczywistniania w aspekcie indywidualnym i społecznym³.

Człowiek względem wartości może przyjąć dwie postawy: pozytywną i negatywną. Pierwsza z nich prowadzi do wyboru i urzeczywistniania danych wartości. Natomiast w drugim przypadku następuje ich odrzucenie oraz zaniegowanie. Jednak w obu postawach jednostka swoim postępowaniem skłania innych do podobnego zachowania⁴. Należy o tym pamiętać, bowiem transmisja wartości polega na internalizacji bądź adaptacji. Stąd też kluczowe, aby wychowanek identyfikował się z daną osobą, gdyż tylko w takiej sytuacji możliwa jest interioryzacja wartości⁵.

2. RODZINA JAKO SZCZEGÓLNE ŚRODOWISKO AKSJOLOGICZNE

Rodzina stanowi pierwotne środowisko dziecka, w którym poprzez naśladowanie najbliższych obiera te same wzorce oraz wartości. W rodzinie pewne sytuacje, sposoby zachowania oraz komunikowania są przekazywane z pokolenia na pokolenie. Można określić ją jako charakterystyczną „mikrokulturę”⁶. Jak podkreśla K. Stachewicz, szczególne zadanie rodziny to bycie „szkołą wartości, kształtowania wrażliwości aksjologicznej, preferowania wartości wyższych, wyrabiania świadomości hierarchii wartości, która nie zależy od własnych upodobań, ale wynika z istoty ich natury”⁷. Wychowanie młodego człowieka rozpoczyna się w rodzinie, gdzie głównie występuje przekaz i kultywowanie wartości⁸. S. Cudak zwraca uwagę, że w środowisku rodzinnym „dzieci pod wpływem obserwacji i naśladowania rodziców, a także w drodze świadomych od-

² K. CHAŁAS, *Wychowanie ku wartościom. Elementy teorii i praktyki*, t. I, Lublin–Kielce: Wydawnictwo Jedność 2006, s. 48.

³ Zob. tamże.

⁴ Zob. tamże, s. 31.

⁵ Zob. M. WOLICKI, *Psychologiczne uwarunkowania przekazu wartości w rodzinie*, w: J. ZAMORSKI (red.), *Międzypokoleniowy przekaz wartości w rodzinie*, Stalowa Wola–Rzeszów: Fundacja Uniwersytecka w Stalowej Woli 2009, s. 16.

⁶ Zob. J. ZAMORSKI, *Wychowanie do wartości i międzypokoleniowy ich przekaz w rodzinie polskiej*, w: tamże, s. 184.

⁷ K. STACHEWICZ, *O wartościach. Kilka uwag filozofa*, w: A. PRYBA (red.), *Rodzina szkołą wartości*, Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza 2011, s. 30.

⁸ Zob. M. WOLICKI, *Psychologiczne uwarunkowania przekazu wartości w rodzinie*, s. 11.

działywań rodzicielskich poznają elementy świata społecznego, uczą się odróżniać piękno od brzydoty, prawdę od fałszu i kłamstwa, sprawiedliwość od oszustwa, dobro od zła. Rodzina, a szczególnie matka i ojciec są pierwszymi i najważniejszymi nauczycielami i wychowawcami dla dzieci, uczą je zachowań akceptowanych przez społeczeństwo, tworząc w ten sposób system pewnych hierarchii zachowań i wartości życiowych⁹.

Rodzice powinni być świadomi, jakie wartości – zgodne z życiem społecznym – należy przekazać dziecku, aby było szczęśliwe. Powinni dostarczyć dziecku zróżnicowanych doświadczeń, aby mogło samodzielnie dokonywać wyborów w odniesieniu do własnej hierarchii wartości¹⁰. Należy pamiętać – jak zaznacza K. Chałas – że „wartościom przypisuje się wielostronną rolę i funkcję w egzystencji człowieka. Upatruje się w nich czynnika integralnego rozwoju człowieka, kreowania tożsamości w indywidualnym i społecznym aspekcie, budowania projektu życia, integracji społecznej, rozwiązywania konfliktów”¹¹.

Rodzice przekazujący wartości muszą być dla swojego dziecka autorytetem. Związane jest to głównie z urzeczywistnianiem wartości duchowych, zwłaszcza takich, jak prawda, dobro, piękno¹².

3. CHARAKTERYSTYKA WŁASNYCH BADAŃ I GRUPY BADANEJ

Badania empiryczne zostały przeprowadzone wśród rodziców dzieci w wieku przedszkolnym w wybranych placówkach wychowania przedszkolnego w województwie lubelskim w lutym 2017 r. Należą do nich: Niepubliczne Przedszkole „Kubuś” w Mętowie oraz w Oddziale Zamiejscowym w Dominowie; Przedszkole nr 86 w Lublinie; Przedszkole nr 83 w Lublinie; Przedszkole Niepubliczne „Elemelek” w Wilczopolu.

Celem badań było określenie charakteru ilościowego i jakościowego przestrzeni aksjologicznej, jaka stwarzana jest przez badanych rodziców. Problem główny zawierał się w pytaniu: Jakiego rodzaju wartości stanowią przestrzeń aksjologiczną wychowania w badanej grupie rodziców i w jaki sposób prze-

⁹ S. CUDAK, *Przekaz systemu wartości w środowisku rodzinnym*, w: W. MUSZYŃSKI (red.), *Wartości w rodzinie: ciągłość i zmiana*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek 2010, s. 27.

¹⁰ Zob. M. CHOJAK, *Przekaz wartości w rodzinie z problemem alkoholowym*, w: J. ZAMORSKI (red.), *Międzypokoleniowy przekaz wartości w rodzinie*, s. 99.

¹¹ K. CHAŁAS, *Wychowanie ku wartościom. Elementy teorii i praktyki*, s. 29.

¹² Zob. M. WOLICKI, *Psychologiczne uwarunkowania przekazu wartości w rodzinie*, s. 14.

biega proces wychowania ku wartościom dziecka w wieku przedszkolnym? Uszczegółowienie problemu głównego stanowiły następujące problemy szczególne:

- W jaki sposób rodzice określają pojęcie wartości?
- Czy i w jaki sposób rodzice pogłębiają swoją wiedzę na temat wartości?
- Jakie wartości przekazują swoim dzieciom badani respondenci?
- Jakiego rodzaju metody są stosowane przez rodziców w ich deklaracjach w wychowaniu do wartości?

Badania empiryczne zostały przeprowadzone za pomocą sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety. Były one anonimowe oraz dobrowolne. Wykonane zostały równocześnie w wybranych placówkach i składały się z dwóch etapów. Etap pierwszy polegał na zapoznaniu nauczycieli z celem prowadzonych badań, terminem początkowym oraz końcowym prowadzonych badań, a także przekazaniem kwestionariuszy ankiety. Podczas drugiego etapu poproszono nauczycieli o wręczenie kwestionariuszy ankiety rodzicom z prośbą o ich wypełnienie oraz zebranie wypełnionych kwestionariuszy.

W tabeli 1. zawarte zostały dane przedstawiające liczebność grupy badawczej z uwzględnieniem placówek, w których odbywały się badania, oraz płci ankietowanych.

Tabela 1. Liczba respondentów z uwzględnieniem miejsca placówki oraz płci respondentów

Lp.	Płeć	Respondenci									
		Niepubliczne Przedszkole „Kubuś”		Przedszkole nr 86		Przedszkole Niepubliczne „Elemelek”		Przedszkole nr 83		Ogółem	
		N=117	%N	N=117	%N	N=117	%N	N=117	%N	N=117	%N
1	Kobieta	35	29,91	19	16,24	10	8,55	8	6,84	72	61,54
2	Mężczyzna	24	20,51	12	10,26	9	7,69	0	0,00	45	38,46
	Ogółem	59	50,43	31	26,50	19	16,24	8	6,84	117	100,00

N = Liczba ankietowanych ogółem.

Grupa respondentów, która wzięła udział w badaniu, liczyła 117 rodziców. Ankietowani z Niepublicznego Przedszkola „Kubuś” w Mętowie z o/z w Dominowie stanowili 50,43% (59 rodziców) ankietowanych. Z kolei w Przedszkolu nr 86 badaniom poddało się 31 rodziców, czyli 26,50% ogółu respondentów. Natomiast w Przedszkolu Niepublicznym „Elemelek” badaniami

objęto grupę 19 rodziców (16,24%). Najmniejszą grupę stanowili respondenci z Przedszkola nr 83, mianowicie 8 rodziców – 6,84% ogółu ankietowanych.

4. ANALIZA WYNIKÓW

Fundamentalną kwestię w wychowaniu ku wartościom stanowi rozumienie pojęcia „wartości”. W literaturze funkcjonuje wiele definicji w różnych ujęciach (pedagogicznym, socjologicznym, psychologicznym, filozoficznym). Jedną z definicji na gruncie pedagogiki prezentuje M. Łobocki, który definiuje wartości jako „to wszystko, co uchodzi za ważne i cenne dla jednostki i społeczeństwa oraz jest ze wszech miar godne pożądania, co łączy się z pozytywnymi przeżyciami i stanowi jednocześnie cel dążeń ludzkich. Nierzadko nazwa wartość uchodzi za miernik (kryterium) oceny interesujących nas osób, rzeczy, zjawisk lub norm. W takim wypadku wartość stanowi podstawę lub istotny punkt odniesienia do uznania czegoś za dobre lub złe”¹³. Definicja ta w szeroki sposób określa pojęcie wartości, uwzględniając ich rangę, cel, wartość człowieka i jego doświadczenie, a także kryterium postępowania. Stąd też została przyjęta na użytek niniejszego opracowania.

Zrozumienie istoty wartości stanowi podstawowy warunek ich akceptacji, interioryzacji, urealnienia, a nade wszystko wychowania innych do ich urzeczywistnienia. Stąd zasadne stało się zdobycie wiedzy, w jaki sposób określają wartości badani rodzice. Dane na ten temat zawiera tabela 2.

Tabela 2. Określenie pojęcia wartości przez ankietowanych uczniów oraz nauczycieli

Lp.	Kategoria odpowiedzi	N = 117	%N
1	Coś ważnego/cennego	47	40,17
2	Przekonania	20	17,09
3	Zasady postępowania	19	16,24
4	Określone wartości	18	15,38
5	Cel działań	15	12,82
6	Cecha/osobowość/postawa	14	11,97
7	Norma	10	8,55

¹³ M. ŁOBOCKI, *Teoria wychowania w zarysie*, Kraków: Oficyna Wydawnicza IMPULS 2006, s. 96.

8	Zachowania	5	4,27
9	Przedmiot	4	3,42
10	Wartość pieniądza	3	2,56
11	Wzorce zachowań	3	2,56
12	Idea	2	1,71
13	Motywacja	2	1,71
14	Nie wiem	2	1,71
15	Cnota	1	0,85

N = Liczba ankietowanych.

Uwaga: ankietowani mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź. Liczba wskazań odnosi się w procentach do liczby ankietowanych.

Według danych przedstawionych w tabeli 2, najwięcej respondentów, 40,17% (47 osób) określiło wartości jako coś ważnego, cennego; 17,09% (20 osób) zdefiniowało wartości jako swoje przekonania; 16,24% (19 osób) utożsamiło wartości z zasadami postępowania; 15,38% (18 osób) określiło je poprzez wskazanie konkretnych wartości; 12,82% (15 osób) uznało cel swoich działań; 11,97% (14 osób) utożsamiło pojęcie wartości z cechą, osobowością czy też postawą. Respondenci wyróżnili również takie określenia, jak: norma (8,55%), zachowania (4,27%), przedmiot (3,42%), wartość pieniądza (2,56%), wzorce zachowań (2,56%), idea i motywacja (po 1,71%). Natomiast jeden respondent (0,85%) określił wartość jako cnotę. Spośród wszystkich ankietowanych dwie osoby (1,71%) nie potrafiły udzielić odpowiedzi na to pytanie.

Oto przykłady określeń wartości przez respondentów: „Wartością jest wszystko, co uważamy za cenne i ważne, pożądane, upragnione, co jest celem naszego działania, dlatego to chcemy a nie musimy”; „Wewnętrzne przekonanie wpływające na podejmowane decyzje. Wartość – coś pozytywnego, dobro, empatia”; „Wartość to rodzina, przyjaźń, miłość, wiara, zdrowie, spokój, mądrość, szczerść i prawda”. Kolejne wypowiedzi są następujące: „Wartość – zasada, według której powinniśmy żyć; coś, co powinniśmy brać pod uwagę, aby postępować tak, żeby nikogo nie krzywdzić”; „Wartość to coś, co nas kształtuje, według czego żyjemy i kierujemy się w życiu”, a także rozumienie wartości jako „to, co dla człowieka jest najważniejsze”.

Analiza wypowiedzi pokazuje, że rozumienie pojęcia wartości przez większość rodziców jest spójne z przyjętą w opracowaniu definicją. Warto zwrócić uwagę, iż w swoich wypowiedziach w sposób szczegółowy wyjaśnili znaczenie pojęcia, jak również wskazywali na konkretne wartości.

Kolejnym zagadnieniem, na które zwrócono uwagę, były sposoby pogłębiania wiedzy przez badanych na temat wartości. Dane, które posłużą do analizy tego zagadnienia, zostały przedstawione w tabeli 3.

Tabela 3. Rodzaje edukacji i samoedukacji w aspekcie aksjologii w deklaracjach respondentów

Lp.	Kategorie odpowiedzi	N = 57	%N
1	Czytanie literatury fachowej	33	57,89
2	Oglądanie programów telewizyjnych	18	31,58
3	Oglądanie programów dokumentalnych	15	26,32
4	Uczestnictwo w konferencjach	3	5,26
5	Uczestnictwo w Mszy świętej	2	3,51
6	Korzystanie z Youtube	2	3,51
7	Uczestnictwo w szkoleniach	2	3,51
8	Internet	2	3,51
9	Rozmowy z innymi	1	1,75
10	Spotkania historyczne	1	1,75
11	Studiowanie Pisma Świętego	1	1,75
12	Rozmyślenia	1	1,75
13	Własne doświadczenia	1	1,75
14	Studia podyplomowe	1	1,75

N = Liczba ankietowanych deklarujących pogłębianie wiedzy z zakresu aksjologii.

Uwaga: ankietowani mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź. Liczba wskazań odnosi się w procentach do liczby ankietowanych.

Analiza danych zamieszczonych w tabeli 3 pozwala stwierdzić, że najczęściej ankietowani deklarują pogłębianie wiedzy na temat aksjologii poprzez czytanie literatury fachowej (57,89%) oraz oglądanie programów telewizyjnych (31,58%). W dalszej kolejności respondenci poszerzają zakres swojej wiedzy poprzez oglądanie programów dokumentalnych (26,32%), a także uczestnictwo w konferencjach (5,26%). Z kolei 3,51% respondentów wyróżniło również: uczestnictwo w Mszy świętej, korzystanie z Youtube, uczestnictwo w szkoleniach oraz korzystanie z internetu. Pojedyncze deklaracje ankietowanych (1,75%) odnoszą się do pogłębiania wiedzy poprzez: rozmowy z innymi, spotkania historyczne, studiowanie Pisma Świętego, własne rozmyślenia, własne doświadczenia oraz studia podyplomowe. Warto zwrócić uwagę na to, iż wszystkie wymienione źródła pozyskiwania informacji są warte uwagi, niemniej jednak kluczowa jest krytyczna ocena treści. Czasem bowiem może okazać się, że to, co z pozoru wydaje się wartością, może okazać się antywartością.

Wiedząc, w jaki sposób ankietowani rozumieją wartości, a także znając ich deklaracje dotyczące sposobów pogłębiania wiedzy, kluczowe staje się ukazanie

tych wartości, które rodzice przekazują swoim dzieciom w wieku przedszkolnym. Dane na ten temat zawiera tabela 4.

Tabela 4. Wartości przekazywane przez rodziców dzieciom w wieku przedszkolnym w opinii respondentów

Lp.	Kategorie odpowiedzi	N = 117	%
1	Miłość	102	87,18
2	Rodzina	99	84,62
3	Dobro	71	60,68
4	Szacunek	67	57,26
5	Prawda	64	54,70
6	Wiara w Boga	64	54,70
7	Uczciwość	60	51,28
8	Odpowiedzialność	40	34,19
9	Przyjaźń	40	34,19
10	Zdrowie i życie człowieka	37	31,62
11	Patriotyzm	36	30,77
12	Kultura/dobre zachowanie	35	29,91
13	Mądrość	32	27,35
14	Pomoc innym	30	25,64
15	Zaufanie	29	24,79
16	Tradycja	29	24,79
17	Wiedza	29	24,79
18	Tolerancja	28	23,93
19	Nauka	27	23,08
20	Opiekuńczość	27	23,08
21	Godność człowieka	26	22,22
22	Bezpieczeństwo	25	21,37
23	Odwaga	23	19,66
24	Pasja/zainteresowania	22	18,80
25	Cierpliwość	22	18,80
26	Wykształcenie	18	15,38
27	Wolność	18	15,38
28	Ambicja	15	12,82
29	Piękno	15	12,82
30	Skromność	11	9,40

31	Samorealizacja	9	7,69
32	Życie pełne wrażeń	7	5,98
33	Kariera zawodowa	5	4,27
34	Uznanie społeczne	5	4,27
35	Twórczość	3	2,56
Ogółem		1170	1000,00

N = Liczba ankietowanych.

Uwaga: ankietowani wskazywali 10 wartości. Liczba wskazań odnosi się w procentach do liczby ankietowanych.

Respondenci mieli za zadanie wskazać 10 wartości, do urzeczywistniania których wychowują swoje dzieci. Najczęściej wybieranymi wartościami przez ankietowanych były: miłość (87,18%), rodzina (84,62%), dobro (60,68%), szacunek (57,26%), prawda (54,70%), wiara w Boga (54,70%) oraz uczciwość (51,28%). W dalszej kolejności wyróżnione zostały wartości takie, jak: odpowiedzialność (34,19%), przyjaźń (34,19%), zdrowie i życie człowieka (31,62%), patriotyzm (30,77%), kultura osobista/dobre zachowanie (29,91%), mądrość (27,35%), pomoc innym (25,64%). Można zauważyć, iż wyróżnione przez respondentów powyższe wartości są fundamentalne dla rozwoju i życia człowieka oraz powszechnie uznawane przez społeczeństwo. Wyjątek stanowi wyróżniona wartość religijna dotycząca wiary w Boga, która jest zależna od środowiska, w jakim funkcjonuje dziecko, w tym od religijności rodziców. Zgodnie z danymi zamieszczonymi w tabeli 4, 24,79% ankietowanych w procesie wychowania do wartości uwzględniło: zaufanie, tradycję oraz wiedzę, 23,93% również tolerancję. W dalszej kolejności znalazły się: nauka (23,08%), opiekuńczość (23,08%), godność człowieka (22,22%), bezpieczeństwo (21,37%), odwaga (19,66%), pasja/zainteresowania (18,80%), cierpliwość (18,80%), wykształcenie (15,38%) i wolność (15,38%). Do pozostałych wartości należą: ambicja (12,82%), piękno (12,82%), skromność (9,40%), samorealizacja (7,69%), życie pełne wrażeń (5,98%), kariera zawodowa (4,27%), uznanie społeczne (4,27%) oraz twórczość (2,56%).

Analiza danych dotyczących przekazywanych wartości przez rodziców swoim dzieciom w wieku przedszkolnym pozwala zauważyć, jakie wartości są fundamentem ich rozwoju. Należy zauważyć, czy wartości, na które zwracają uwagę rodzice, są również urzeczywistniane w środowisku lokalnym oraz przedszkolnym. Trzeba bowiem wspólnie dążyć do tego, aby dziecko mogło budować własną, lecz właściwą hierarchię wartości.

W powyższym kontekście przedmiotem zainteresowań badawczych były metody wychowania ku wartościom w codziennym życiu. Dane na ten temat zawiera tabela 5.

Tabela 5. Metody wykorzystywane przez rodziców w procesie wychowania ku wartościom w deklaracjach ankietowanych

Lp.	Kategorie odpowiedzi	N=117	%
1	Rozmowa	80	68,38
2	Własne postępowanie	79	67,52
3	Opowiadanie	43	36,75
4	Pogadanka	33	28,21
5	Dyskusja	34	29,06
6	Praca z obrazkiem	14	11,97
7	Opis	13	11,11
8	Wizyta w galerii	11	9,40
9	Udział w przedstawieniach/spektaklach	6	5,13
10	Udział w zbiórkach gromady zuhowej	1	0,85

N = Liczba ankietowanych.

Uwaga: ankietowani mogli wskazać maksymalnie 3 odpowiedzi. Liczba wskazań odnosi się w procentach do liczby ankietowanych.

Analiza danych przedstawionych w tabeli 5 wskazuje, iż w większości ankietowani rodzice wychowują dzieci do wartości poprzez rozmowy (68,38%) oraz własne postępowanie (67,52%). W dalszej kolejności respondenci wykorzystują opowiadanie (36,75%), stosują pogadankę (28,21%), dyskusję (29,06%), pracę z obrazkiem (11,97%), opis (11,11%). W wychowaniu ku wartościom 9,40% respondentów wyróżniło wizytę w galerii, zaś 5,13% ankietowanych wychowuje ku wartościom poprzez udział w przedstawieniach/spektaklach. Natomiast jedna osoba (0,85%) przekazuje wartości wykorzystując w tym celu udział w zbiórkach gromady zuhowej.

PODSUMOWANIE

Wychowanie do wartości w rodzinie stanowi diametralne znaczenie od najmłodszych lat, bowiem wartości, które są „odpowiednio przyswojone i utrwalone przez dziecko, mogą się stać podstawą zadowolenia, harmonii,

poczucia bezpieczeństwa. Stanowią załączek tego, co dorosły człowiek nazywa sensem egzystencji”¹⁴. Główną rolę w wychowaniu pełni wychowawca, którym „może być pojedynczy człowiek, grupa osób lub całe społeczeństwo”¹⁵. W życiu dziecka to właśnie rodzice są pierwszymi wychowawcami, którzy kształtują młodego człowieka od najmłodszych lat. Stanowią źródło wzorców moralnych, odpowiednich zachowań oraz przekazują wartości swoim dzieciom, przez co oddziałują na przyszłe życie swojego dziecka¹⁶.

Analiza własnych badań empirycznych pozwala stwierdzić, iż rodzice prawidłowo rozumieją pojęcie wartości oraz są świadomi swojej roli w wychowaniu do wartości dzieci już od najmłodszych lat. Należy zatem zwrócić uwagę na trudności spotykające rodziców w tym trudnym procesie oraz umożliwienie im alternatywnych źródeł wiedzy. Kluczowe jest też wspieranie rodziców w metodyce wychowania ku wartościom, aby przekaz dla dzieci był klarowny i przejrzysty.

Konieczne jest, aby wartości przekazywane w rodzinie, w środowisku lokalnym oraz przedszkolnym i szkolnym były ze sobą tożsame. Niezbędne jest, aby środowiska te wspierały się w podejmowanych działaniach i wzajemnie służyły sobie pomocą.

BIBLIOGRAFIA

- BUK-CEGIELKA M., Wychowawca, w: K. CHAŁAS, A. MAJ (red.), Encyklopedia aksjologii pedagogicznej, Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne 2016, s. 1449-1454.
- CHAŁAS K., Wychowanie ku wartościom. Elementy teorii i praktyki, t. I, Lublin–Kielce: Wydawnictwo Jedność 2006.
- CHAŁAS K., Wychowanie ku wartościom, w: K. CHAŁAS, A. MAJ (red.), Encyklopedia aksjologii pedagogicznej, Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne 2016, s. 1417-1420.
- CHOJAK M., Przekaz wartości w rodzinie z problemem alkoholowym, w: J. ZAMORSKI (red.), Międzypokoleniowy przekaz wartości w rodzinie, Stalowa Wola–Rzeszów: Fundacja Uniwersytecka w Stalowej Woli 2009, s. 97-111.

¹⁴ B. DYMARA, *Poszukiwanie ładu umysłu i serca, czyli życie według wartości*, w: B. DYMARA, M. ŁOPATKOWA, M.Z. PULINOWA, A. MURZYN, *Dziecko w świecie wartości. Poszukiwanie ładu umysłu i serca*, cz. 2, Kraków: Oficyna Wydawnicza IMPULS 2003, s. 22.

¹⁵ M. BUK-CEGIELKA, *Wychowawca*, w: K. CHAŁAS, A. MAJ, *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej*, s. 1449.

¹⁶ Zob. T. SKUPIEŃ, *Rodzic jako wychowawca*, w: E. JUŚKO, J. BURGEROWA, B. WOLNY, B.D. NIZIOŁEK (red.), *Nauczyciel – Wychowawca – Pedagog. Wyzwania i zadania*, Tarnów: Wydawnictwo Progress – Anita Własnowolska-Bielak 2014, s. 117.

- CUDAK H., Uwarunkowania międzypokoleniowego przekazu wartości w rodzinie, w: W. MUSZYŃSKI (red.), Wartości w rodzinie: ciągłość i zmiana, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek 2010, s. 17-26.
- CUDAK S., Przekaz systemu wartości w środowisku rodzinnym, w: W. MUSZYŃSKI (red.), Wartości w rodzinie: ciągłość i zmiana, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek 2010, s. 27-35.
- DYMARA B., Poszukiwanie ładu umysłu i serca, czyli życie według wartości, w: B. DYMARA, M. ŁOPATKOWA, M.Z. PULINOWA, A. MURZYN, Dziecko w świecie wartości. Poszukiwanie ładu umysłu i serca, cz. II, Kraków: Oficyna Wydawnicza IMPULS 2003, s. 19-37.
- ŁOBOCKI M., Teoria wychowania w zarysie, Kraków: Oficyna Wydawnicza IMPULS 2006.
- SKUPIEŃ T., Rodzic jako wychowawca, w: E. JUŚKO, J. BURGEROWA, B. WOLNY, B.D. NIZIOŁEK (red.), Nauczyciel – Wychowawca – Pedagog. Wyzwania i zadania, Tarnów: Wydawnictwo Progress – Anita Własnowolska-Bielak 2014, s. 108-118.
- STACHEWICZ K., O wartościach. Kilka uwag filozofa, w: A. PRYBA (red.), Rodzina szkołą wartości, Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza 2011, s. 19-31.
- WOLICKI M., Psychologiczne uwarunkowania przekazu wartości w rodzinie, w: J. ZAMORSKI (red.), Międzypokoleniowy przekaz wartości w rodzinie, Stalowa Wola–Rzeszów: Fundacja Uniwersytecka w Stalowej Woli 2009, s. 9-19.
- ZAMORSKI J., Wychowanie do wartości i międzypokoleniowy ich przekaz w rodzinie polskiej, w: J. ZAMORSKI (red.), Międzypokoleniowy przekaz wartości w rodzinie, Stalowa Wola–Rzeszów: Fundacja Uniwersytecka w Stalowej Woli 2009, s. 171-194.

RODZINA PRZESTRZENIĄ AKSJOLOGICZNĄ DLA DZIECI
W WIEKU PRZEDSZKOLNYM
BADANIA W WYBRANYCH PRZEDSZKOLACH W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM

S t r e s z c z e n i e

Artykuł obejmuje zarys ujęcia teoretycznego wychowania do wartości w rodzinie oraz wyniki badań przeprowadzonych wśród rodziców w wybranych placówkach wychowania przedszkolnego. Analiza danych określa rozumienie pojęcia wartości w opinii rodziców, a także ukazuje samoedukację rodziców w ramach wiedzy o wartościach. W dalszej kolejności zestawiono sposoby wychowania do wartości, a także metody, które są wykorzystywane przez respondentów. Poprzez analizę wyników wyróżniono trudności, z jakimi zmagają się rodzice w przekazie wartości swoim dzieciom, oraz przedstawiono wartości, do urzeczywistniania których wychowują swoje dzieci.

Słowa kluczowe: rodzice; dzieci; wartości; aksjologia.

FAMILY AS AXIOLOGICAL EXPANSE FOR CHILDREN IN PRESCHOOL AGE
RESEARCH IN SELECTED KINDERGARTENS IN LUBLIN PROVINCE

S u m m a r y

This article includes outline frame for theoretical education to family values and findings of conducted among parents in selected institutions of preschool education. Analysys of data determines understanding of the concept of values in parents opinions and shows selfeducation of parents within the knowledge of the values. Subsequently compiled components for which respondents pay attention in the educational process to values and the methods which are used by them. Analyzing results highlights the difficulty which parents are facing in the transmission of values to their children and shows values which parents generaly communicate to children in preschool age.

Key words: parents; children; axiology.